

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.10, No.1, 2015, pp.30-43

OJED

An Online Journal
of Education
<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็ก
ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก
NEEDS ASSESSMENT OF CAREGIVERS' EDUCATING INFANTS AND TODDLERS
IN CHILD CARE CENTER

นางสาวจิตตา ชินพิทักษ์วัฒนา *

Kajitta Chinpitakwattana

รศ.ดร. อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร **

Assoc. Prof. Dr. Udomluck Kulapichitr, Ed.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กวัยทารกและผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารกและผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ดูแลเด็กวัยทารกและผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ ในสถานรับเลี้ยงเด็ก จำนวน 496 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามผู้ดูแลเด็กวัยทารกแบบสอบถามผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็ก และแนวคำถามการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ข้อมูลร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ดูแลเด็กวัยทารกมีความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากที่สุด คือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง การวางแผนการจัดกิจกรรม และการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ตามลำดับ 2) ผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะมีความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากที่สุด คือ การจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การวางแผนการจัดกิจกรรม การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการจัดสื่อและอุปกรณ์ 3) แนวทางพัฒนาที่ผู้ดูแลเด็กวัยทารกต้องการมากที่สุด คือ ประเด็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย โดยใช้วิธีการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาแนะนำการอบรมเลี้ยงดู จากครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 4) แนวทางการพัฒนาผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะต้องการมากที่สุด คือ ประเด็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย โดยใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ จากครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

*นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: kajit.ling@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: udomluck.k@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the needs assessment of caregivers' educaring infant and toddler in child care center 2) to propose approaches to develop caregivers' educaring infant and toddler in child care center. The participants were 496 infant caregivers' and toddler caregivers'. Research instruments used for gathering data were; a questionnaire for infant caregivers' and toddler caregivers'; an interview for child care center administrators', and focus group technique. The data were analysis using frequency, percentage standard deviation, content analysis and setting priority in terms of needs using Modified Priority Needs Index.

The research findings were summarized as follows; 1) The most needs of educaring infant caregivers' in three aspects; 1) establishing relationships with families 2) planning activities, and 3) social environmental management 2) The most needs of educaring toddler caregivers' in three aspects; 1) activities of development and learning arrangement 2) planning activities, and 3) establishing relationships with families 3) The most important approach to improve of educaring infant caregivers' is organizing variety of learning activities base on age, via get experts of educaring to advice caregiver in child care center 4) The most important approach to improve of educaring toddler caregivers' is organizing variety of learning activities base on age, via workshop from experts of educaring to assist caregiver in child care center

คำสำคัญ: การอบรมเลี้ยงดูเด็ก / ผู้ดูแลเด็ก / สถานรับเลี้ยงเด็ก

KEYWORDS: EDUCARING / CAREGIVER / CHILD CARE CENTER

บทนำ

การอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีแรกเป็นช่วงที่สำคัญในการพัฒนารากฐานแห่งชีวิตทุกด้าน และเป็นช่วงวัยที่มีอัตราการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสูงสุด การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยแบ่งออกเป็น 2 ระดับตามช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงปฐมวัยตอนต้น แรกเกิด - 3 ปี ในวัยทารกจนถึงวัยเตาะแตะ และช่วงปฐมวัยตอนปลายอายุ 4-6 ปี ในวัยอนุบาล (Morrison, 2008) โดยทั่วไปการศึกษาปฐมวัยมักให้ความสำคัญกับเด็กในวัยอนุบาลมากกว่าวัยทารกและวัยเตาะแตะ เพราะการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะถูกมองว่าเป็นเรื่องของครอบครัวและสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยมากกว่าการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการอบรมเลี้ยงดู แต่เด็กปฐมวัยทุกช่วงอายุต้องการการอบรมเลี้ยงดูที่ดี การส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ เอาใจใส่ใกล้ชิดผูกพันจากผู้เลี้ยงดูที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกด้านให้ดีขึ้น ซึ่งจำเป็นต่อการวางฐานของชีวิต (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2542) แต่สภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเด็กด้วยตนเอง การนำเด็กเข้ารับบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของต่ำกว่า 3 ปี จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าระดับชั้นปฐมวัยในส่วนอื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2551) (สำนักประเมินผลการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

การสำรวจข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กของทุกสังกัดของ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554) พบว่าประเทศไทยมีศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยภายใต้สังกัดต่างๆ ทั้งหมดทั่วประเทศจำนวน 21,496 แห่ง ประกอบกับภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับเด็กปฐมวัยอย่างจริงจัง ด้วยการจัดทำมาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ, 2554) แสดงให้

เห็นความต้องการในการยกระดับการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานศึกษาระดับปฐมวัยของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน), 2554) ที่กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแต่ละระดับให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ให้สถานศึกษาได้วางแผนพัฒนา ดำเนินการ กำกับติดตามคุณภาพของตนเอง เพื่อมุ่งสู่มาตรฐานคุณภาพที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียน

สมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Association for the Education of Young Children (NAEYC, 2012) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาปฐมวัยของ NAEYC (NAEYC Early Childhood Program Standards and Accreditation Criteria) เพื่อเป็นการยืนยันว่าเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยอนุบาลจะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมและได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่สำคัญต่อชีวิต

Copple (2009) ได้เสนอ การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัย (Developmentally Appropriate Practice: DAP) เป็นแนวทางที่ผู้ดูแลเด็กควรคำนึงในการดูแลเด็กปฐมวัย ด้วยการสนับสนุน กระตุ้นพัฒนาการ การเรียนรู้ และประสบการณ์ของเด็กด้วยการตอบสนองตามความสนใจของเด็กที่แตกต่างกัน โดยครูเป็นผู้สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เคารพและคำนึงถึงสังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก จัดการเรียนรู้แบบเลื้อยดูและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมประสบการณ์สำคัญที่ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะความคิดและความสามารถ

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0-5 ปี ระยะยาว 2550 – 2559 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) และรายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ปี 2551 -2552 (สทศ., 2552) ต่างพบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีที่ส่วนใหญ่ยังด้อยคุณภาพ โดยเฉพาะครูพี่เลี้ยงหรือผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาการพัฒนาเด็กปฐมวัย ขาดความรู้เชิงสังเคราะห์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก การสร้างความเข้มแข็งให้สมาคมวิชาชีพด้านเด็กปฐมวัย อีกทั้งยังไม่มีมีการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง เป็นต้น สอดคล้องกับรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์เด็กและสตรี พ.ศ. 2554 ขององค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) ระบุว่า ประเทศไทยมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประมาณ 20,000 แห่ง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ และมีเด็กเข้ารับบริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่กลับพบว่ากว่าร้อยละ 20 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณภาพยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ยูนิเซฟ, 2554) เห็นได้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในสถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหาต่างๆ ส่งผลต่อคุณภาพการพัฒนาของเด็กในวัยนี้

แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยระดับชาติทั้งของประเทศไทย และระดับสากลที่ต่างให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แก่เด็กเป็นอย่างมาก จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าไม่มีการวิจัยในลักษณะการหาแนวทางแก้ไขปัญหการอบรมเลี้ยงดูแก่ผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กโดยเฉพาะกลุ่มที่ให้การเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ ดังนั้นการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีประโยชน์ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจริงทำให้เกิดการแก้ไขอย่างตรงจุดเป็นไปตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้องโดยตรง การประเมินความต้องการจำเป็นในบริบทของการศึกษานั้น

จะช่วยระบุจุดที่ครูควรได้รับการพัฒนา และชี้แนวทางที่สถานศึกษาต้องพัฒนาในอนาคต (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) จากแนวทางดังกล่าว การส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมสำหรับผู้ดูแลเด็ก จึงควรใช้การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อให้ผู้ดูแลเด็กสามารถระบุสิ่งที่มีความต้องการ พร้อมกับกำหนดแนวทางการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสม และสามารถนำข้อมูลไปเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ อันส่งผลต่อการดูแลเด็กอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก มีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1.1 เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารก ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

1.2 เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก มีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

2.1 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารกในสถานรับเลี้ยงเด็ก

2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก จำนวนทั้งสิ้น 1,710 แห่ง จำแนกตามสังกัด ได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็ก แบ่งเป็นผู้ดูแลเด็กวัยทารก จำนวน 248 แห่ง และผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ จำนวน 248 แห่ง รวมจำนวน 496 คน โดยผู้วิจัยได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการดังนี้

2.1. ทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกสถานรับเลี้ยงเด็กเฉพาะที่ดูแลเด็กวัยทารกและเด็กวัยเตาะแตะจาก 4 สังกัด ได้จำนวน 248 แห่ง

2.2. คัดเลือกผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กละ 2 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ดูแลเด็กวัยทารก 1 คน และตัวแทนผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ 1 คน ได้จำนวน 496 คน

3. กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็ก เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูในสถานรับเลี้ยงเด็ก ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการคัดเลือกผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็ก สังกัดละ 1 แห่ง จำนวน 4 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ดังนี้ ผู้บริหารของสถานรับเลี้ยงเด็กเคยได้รับรางวัลโครงการยกย่องสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน จากสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือเคยได้รับ

รางวัลศูนย์เด็กเล็กน่ายุ่ ระดับดีมาก จากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

4. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเพิ่มเติมด้วยการประชุมกลุ่ม คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย จากภาครัฐและเอกชนเป็นตัวแทนจากกลุ่มที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับสถานรับเลี้ยงเด็ก จำนวน 6 คน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ พร้อมวิเคราะห์ แนวทางการพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประเภท ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามในการประชุมกลุ่ม มีจำนวนทั้งหมด 4 ชุด ประกอบด้วย

ชุดที่ 1 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารก

ชุดที่ 2 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ

แบบสอบถามมีลักษณะคำถามเลือกตอบแบบประมาณค่าอยู่ในรูปแบบของแบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นตอบสนองเดี่ยว (single-response format)

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ ในสถานรับเลี้ยงเด็ก

ชุดที่ 4 แนวคำถามที่ใช้ในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นข้อคำถามแบบมีโครงสร้างลักษณะปลายเปิดในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาผู้ดูแลที่เหมาะสมสำหรับสถานรับเลี้ยงเด็ก

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ศึกษาข้อมูลและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูสำหรับเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ จากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัยต่างๆ และศึกษาหลักการสร้างเครื่องมือการประเมินความต้องการจำเป็นจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.2 กำหนดโครงสร้างเนื้อหาและข้อคำถามในแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามในการประชุมกลุ่ม

2.3 สร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามการประชุมกลุ่มตามขอบข่ายเนื้อหาในกรอบแนวการวิจัย

2.4 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าดัชนี IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม

2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วทดลองใช้กับผู้ดูแลเด็กที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีการจึงปรับการเขียนคำชี้แจงให้ชัดเจนและเพิ่มเติมคำอธิบายเกณฑ์การให้คะแนนมาตรฐานระดับให้เข้าใจยิ่งขึ้น แล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารก ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.927 และแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.918

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การอบรมเลี้ยงดู	ความหมาย
1. การจัดสภาพแวดล้อม และสื่ออุปกรณ์	
1.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพทั้งภายในและภายนอกห้องที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของร่างกายในการเคลื่อนไหว สามารถทำกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัย มีพื้นที่แบ่งเป็นสัดส่วน ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ และมีบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้
1.2 การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม	การจัดสภาพแวดล้อม และตารางกิจวัตรประจำวันที่ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมเชิงบวกทางสังคม เสริมสร้างสุขนิสัยที่ดี สามารถช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
1.3 การจัดสื่อ วัสดุและอุปกรณ์	การจัดเตรียม การใช้สื่อ วัสดุและอุปกรณ์หลากหลายส่งเสริมพัฒนาการ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เหมาะสมกับกิจกรรมและช่วงวัย เพียงพอต่อจำนวนเด็ก ได้รับการดูแลซ่อมบำรุงอย่างสม่ำเสมอ
2. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้	
2.1 การวางแผนการจัดกิจกรรม	การวางแผนจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรของสถานรับเลี้ยงเด็กและบริบทท้องถิ่น แผนการจัดกิจกรรมมีวัตถุประสงค์และการใช้สื่อที่ส่งเสริมพัฒนาทุกด้านตามวัย สามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ โดยปรับปรุงแผนกิจกรรมให้ตอบสนองความสนใจของเด็ก
2.2 การจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้	การดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมที่วางไว้ โดยเน้นให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง กระบวนการกลุ่ม กระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเด็ก
2.3 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้	การประเมินพัฒนาการ และผลการเรียนรู้ของเด็กด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม โดยให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการประเมินพัฒนาการ พร้อมนำผลการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้มาเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมต่อไป
3. การสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก และผู้ปกครอง	
3.1 การสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก	การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ สร้างบรรยากาศส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกที่มั่นคงระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมความมั่นใจในการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก
3.2 การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง	การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครอง ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก มีการแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างกัน และเคารพในความแตกต่างของแต่ละครอบครัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ดำเนินการส่งทางไปรษณีย์ไปยังกลุ่มตัวอย่างผู้ดูแลเด็ก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารด้วยตนเองตามข้อคำถาม เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็ก และสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมอภิปรายเสนอข้อมูลสภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ พร้อมจัดลำดับและเสนอแนวทางการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

1. แบบสอบถามผู้ดูแลเด็กวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงบรรยาย แจกแจงความถี่ ร้อยละ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และใช้ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{modified})

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็ก และการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พร้อมนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูปฐมวัย

ผู้ดูแลเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ดูแลเด็กวัยทารกมีประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 5 ปี ส่วนผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะมีประสบการณ์การทำงาน 5 – 10 ปี ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ผ่านการเข้าอบรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ

2. การปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามแต่ละด้าน

สภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กแบ่งได้ตามประเด็นที่ศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์ ด้านการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ และด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครอง ดังนี้

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ดูแลเด็กวัยทารกมีระดับปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครอง และด้านการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ ตามลำดับ

สำหรับผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะมีระดับปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในภาพรวม อยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครอง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์ และด้านการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ ตามลำดับ

3. ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามแต่ละด้าน

1) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์ ผู้ดูแลวัยทารกมีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม รองลงมาได้แก่ การจัดสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตามลำดับ สำหรับผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะคือ การจัดสื่อวัสดุและอุปกรณ์ รองลงมาได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม ตามลำดับ

แนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์จากผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้ดูแลเด็กควรได้รับการอบรมความรู้ด้านการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กที่ถูกต้อง และผู้บริหารต้องกระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็กได้ใช้สื่อ ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีความเข้าใจและสามารถนำสิ่งของต่างๆ รอบตัวมาปรับใช้เป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็ก หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ดูแลเด็กควรให้ความรู้เทคนิควิธีการจัดสภาพแวดล้อมและสื่อในประเด็นใหม่ๆ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กสามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง

2) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ ผู้ดูแลวัยทารกและผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ มีระดับความต้องการจำเป็นในประเด็นย่อยเหมือนกัน โดยความต้องการจำเป็นที่สูงสุด คือ การวางแผนการจัดกิจกรรม รองลงมาได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ ตามลำดับ

แนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้จากผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เสนอไว้ว่า ผู้ดูแลเด็กควรมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัย ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กก็มีส่วนสำคัญที่ต้องให้การสนับสนุนและกระตุ้นผู้ดูแลเด็กในการจัดกิจกรรม รวมถึงให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาสถานรับเลี้ยงเด็กของตนเอง ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรหาแนวทางให้ผู้ดูแลเด็กที่ไม่มีความรู้ด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ได้รับความรู้และพัฒนาทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และภาครัฐควรให้การสนับสนุนสื่อต่างๆ

3) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครอง ผู้ดูแลวัยทารกและผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ มีระดับความต้องการจำเป็นในประเด็นย่อยเหมือนกัน โดยความต้องการจำเป็นที่สูงสุด คือ การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง รองลงมาได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก

แนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครอง จากผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เสนอแนวทางให้ผู้ดูแลเด็กและสถานรับเลี้ยงเด็กสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ด้วยการให้ผู้บริหารจัดพื้นที่ ของเล่นหรือนิทานเป็นมุมให้ผู้ปกครองและเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน หรือกำหนดช่วงเวลาชัดเจนให้ผู้ปกครองเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับเด็กภายในสถานรับเลี้ยงเด็ก

โดยสรุปเมื่อ พิจารณาความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแต่ละด้านพบว่า ผู้ดูแลเด็กวัยทารกมีความต้องการจำเป็นด้านการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้สูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสร้าง ความสัมพันธ์กับเด็กและผู้ปกครองและด้านการจัดสภาพแวดล้อมและสื่ออุปกรณ์ ตามลำดับ โดยมีแนวทางพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กร่วมกันคือ การส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยผู้บริหารเป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้ผู้ดูแลเด็กและสถานรับเลี้ยงเด็ก มีคุณภาพ

4. ผลวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็ก

สำหรับแนวทางพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

4.1 ประเด็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ต้องการพัฒนา ผู้ดูแลเด็กวัยทารกต้องการได้รับการพัฒนาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดทำและการใช้สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัย และการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามพัฒนาการ ตามลำดับ สำหรับผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะต้องการได้รับการพัฒนาเรื่องการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

เหมาะสมกับวัยมากที่สุดเช่นกัน รองลงมาได้แก่การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามพัฒนาการ และการจัดทำและการใช้สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่าประเด็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ต้องการพัฒนาควรเกิดจากการประเมินผลการทำงานของผู้ดูแลเด็กแล้วนำปัญหาที่ควรได้รับการปรับปรุงขึ้นมาเป็นประเด็นในการพัฒนา ยังพบอีกว่าการกำหนดทิศทางการทำงานของสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กสามารถกำหนดประเด็นการพัฒนาผู้ดูแลเด็ก ทำให้สถานรับเลี้ยงเด็กสามารถตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพสถานรับเลี้ยงเด็ก

ผลการประชุมกลุ่ม พบว่า ประเด็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ผู้ดูแลเด็กควรได้รับเป็นลำดับแรกที่สุดคือการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการเด็ก โดยเฉพาะด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานที่ผู้ดูแลเด็กทุกช่วงวัยจำเป็นต้องมีความรู้ จะทำให้ผู้ดูแลเด็กสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสม นำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้ได้เพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ

4.2 วิธีการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารกต้องการมากเป็นลำดับแรกคือ การเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาแนะนำการอบรมเลี้ยงดู รองลงมาได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น และการศึกษาดูงาน ตามลำดับ สำหรับผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะ ต้องการมากเป็นลำดับแรกคือการอบรมเชิงปฏิบัติการ รองลงมาได้แก่ การศึกษาดูงาน และการเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่า การส่งผู้ดูแลเด็กเข้ารับการอบรมเป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุด ซึ่งผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กต้องมีความกระตือรือร้นในการส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้ดูแลเด็ก และควบคุมการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กให้ได้คุณภาพ ด้วยการนำเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ สำหรับสถานรับเลี้ยงเด็กมาเป็นตัวชี้วัดการดำเนินงาน แล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาแนะนำการอบรมเลี้ยงดูเด็กจะสร้างความสนใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างตรงประเด็น และเปิดให้สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นที่ศึกษาดูงานจากบุคคลภายนอก จะเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็กต้องพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่เสมอและทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้สึภาคภูมิใจในการทำงานอีกด้วย

ผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า การให้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาแนะนำการดำเนินงานในสถานรับเลี้ยงเด็กจะเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ดูแลเด็กได้อย่างตรงประเด็น

4.3 วิทยากรหรือหน่วยงานที่ผู้ดูแลเด็กต้องการให้มาพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูนั้นผู้ดูแลเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะมีความต้องการเหมือนกัน ลำดับแรกคือ ครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รองลงมาได้แก่ วิทยากรหน่วยงานเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และวิทยากรจากหน่วยงานต้นสังกัด ตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบว่า วิทยากรที่ต้องการให้ความรู้แก่ผู้ดูแลเด็กควรเลือกวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ ให้แนะนำและสามารถแก้ไขปัญหาแต่ละด้านได้อย่างตรงประเด็น

ผลการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่า วิทยากรที่เหมาะสมในการแนะนำการอบรมเลี้ยงดูควรมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือมีประสบการณ์ในแต่ละด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก มีประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ

การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็ก จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กทั้ง 2 ช่วงวัยมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กมีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด เนื่องจากงานหลักของผู้ดูแลเด็กคือการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การให้ความอบอุ่น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีเอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กและสร้างความผูกพันที่มั่นคงเป็นจึงเป็นคุณสมบัติและเรื่องที่คุณดูแลเด็กทุกควรควรปฏิบัติ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กเป็นพื้นฐานของการเลี้ยงดูเด็กทุกช่วงวัย สามารถสร้างได้ตั้งแต่แรกเกิด หากผู้ดูแลเด็กสามารถแสดงออกต่อเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะได้อย่างมั่นคง ให้ความรัก โอบกอด สัมผัสตัวอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะมีความรู้ปลอดภัยและปราศจากความกลัว จะทำให้เด็กสามารถสำรวจหรือเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างมั่นใจและเมื่อเด็กต้องเผชิญกับความกลัว (Bowlby, 2005) อีกทั้งการกำหนดอัตราส่วนระหว่างผู้ดูแลเด็กต่อเด็กแต่ละช่วงวัยนั้นก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเด็กได้อย่างทั่วถึงและทันถ่วงที ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับดวงพร หัวเมืองแก้ว (2544) ที่พบว่า ผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กมีการปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับเด็กปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรัก เล่นกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ มีการปรับอัตราส่วนระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็กอย่างเหมาะสม และกำหนดให้ผู้ดูแลเด็กมีหน้าที่หลักคือการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่นเดียวกับ Sailor (2004) มองว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพได้นั้น อัตราส่วนระหว่างครูกับเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในสถานรับเลี้ยงเด็ก และเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กได้เป็นอย่างดี

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารที่ให้ความคิดเห็นว่าผู้ดูแลเด็กเป็นหัวใจหลักสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของสถานรับเลี้ยงเด็ก เพราะผู้ดูแลเด็กต้องใช้เวลาร่วมอยู่กับเด็กทั้งวันถือเป็นงานหนักที่ต้องทุ่มเททั้งนั้นผู้ดูแลเด็กควรมีความมั่นคงทางอารมณ์จิตใจซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สามารถสร้างผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ได้ ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กจึงคัดเลือกผู้ดูแลเด็กที่มีสภาพจิตใจที่ดี รักเด็ก อดทนและพร้อมที่จะทำงานกับเด็ก จะมีการกำหนดอัตราส่วนผู้ดูแลเด็กต่อเด็กแต่ละช่วงวัยอย่างชัดเจนและดำเนินการตามอย่างเคร่งครัด ได้แก่ เด็กแรกเกิด – 1 ปี จำนวน 3 คน ต่อผู้ดูแลเด็ก 1 คน เด็กอายุ 1 – 2 ปีจำนวน 6 - 7 คน ต่อผู้ดูแลเด็ก 1 คน และเด็กอายุ 2 – 3 ปี จำนวนไม่เกิน 10 คน ต่อผู้ดูแลเด็ก 1 คน ซึ่ง นับว่าเป็นอัตราส่วนที่เหมาะสมตามสมาคมการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ (NAEYC, 2012)

2. ความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็ก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ดูแลเด็กทั้งวัยทารกและวัยเตาะแตะความต้องการจำเป็นได้รับการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้มากที่สุด ทั้งด้านวางแผน การจัดกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย การจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องกระตุ้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย ควบคู่กับการใช้สื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัย แล้วนำผลประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ได้กลับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป เนื่องด้วยการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะถูกมองว่าเป็นเรื่องของดูแลสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยมากกว่าการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการอบรมเลี้ยงดู แต่แท้จริงแล้วเด็กทุกช่วงอายุต้องการการอบรมเลี้ยงดูที่ดีได้รับ

การส่งเสริมพัฒนาการ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ การเอาใจใส่ใกล้ชิดผูกพันจากผู้เลี้ยงดูที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกด้านให้ดีขึ้น อันจำเป็นต่อการวางฐานของชีวิต (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2542) สอดคล้องกับ วรรณภู สุนทรรัตน์ (2545) สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ให้การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้แก่เด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะในสถานรับเลี้ยงเด็กด้วยการเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย ฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเอง อันจำเป็นสำหรับเด็กช่วงวัยนี้ แต่ในส่วนการวางแผนและจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเด็กทุกด้านอย่างเป็นองค์รวมกลับเป็นเรื่องที่ผู้ดูแลเด็กมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอในการประชุมกลุ่มไว้ส่วนหนึ่งว่า ผู้ดูแลเด็กไม่มีความรู้ทางการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ไม่มีบุคลากรที่ตรงกับสายงาน แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีความพยายามผลิตครูด้านปฐมวัยออกมาเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของสังคม แต่ก็ยังพบปัญหาที่ผู้จบการศึกษามาโดยตรงไม่สามารถปฏิบัติการบางประการของเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะได้ ผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่จึงไม่มีความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศ. (กลุ่มงานประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1, 2553) พบว่าผู้ดูแลเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้จบปริญญาตรีทางการศึกษาปฐมวัย จึงมีปัญหาในด้านความรู้ความสามารถ ขาดความเข้าใจและประสบการณ์ในการแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อที่จะนำมาส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

3. ประเด็นที่ผู้ดูแลเด็กต้องการได้รับการพัฒนา

จากผลการวิจัยในประเด็นที่ผู้ดูแลเด็กต้องการพัฒนา พบว่า ผู้ดูแลเด็กทั้งวัยทารกและวัยเตาะแตะมีผลการประเมินความต้องการจำเป็น และประเด็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ต้องการได้รับการพัฒนาตรงกัน คือ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะต้องการ ผลจากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้เสนอความเห็นเห็นว่า แนวทางพัฒนาผู้ดูแลเด็กในประเด็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นี้ ผู้ดูแลเด็กต้องมีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กแต่ละช่วงวัยก่อนเป็นลำดับแรก ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการอบรมเลี้ยงดู ผู้ดูแลเด็กจึงสามารถนำความรู้ด้านพัฒนาการเด็กไปประยุกต์ใช้ให้ตรงตามความต้องการทั้งการวางแผน การจัดกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการเพื่อส่งเสริมเด็กตามศักยภาพ สอดคล้องมยุรีย์ เขียวฉะอ้อน (2541) ที่กล่าวถึงครูอนุบาลมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านทักษะและความสามารถมากที่สุด โดยครูอนุบาลควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ทฤษฎีและจิตวิทยาเด็กปฐมวัย พร้อมทั้งความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อันเห็นได้ชัดจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดว่าแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กเป็นเรื่องที่ผู้เลี้ยงดูเด็กควรตระหนัก การที่ผู้ดูแลเด็กเข้าใจธรรมชาติหรือความสามารถของเด็กนั้นจะทำให้ผู้ดูแลเด็กสามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างกับแต่ละบุคคล (ศึกษาธิการ, 2547)

4. วิธีการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็ก

ผลการวิจัย พบว่าผู้ดูแลเด็กวัยทารกต้องการให้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาแนะนำการอบรมเลี้ยงดูที่สถานรับเลี้ยงเด็ก และผู้ดูแลเด็กวัยเตาะแตะต้องการการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยที่ผู้ดูแลเด็กทั้งสองช่วงวัยต้องการให้ครูหรือผู้ดูแลเด็กที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นวิทยากรให้ความรู้ เห็นได้ว่าผู้ดูแลเด็กต้องการคำแนะนำการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เป็นรูปธรรม ด้วยคำแนะนำที่สามารถลงมือปฏิบัติได้จริงเพื่อฝึกแก้ไขปัญหาที่ผู้ดูแลเด็กพบ การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นงานที่ต้องทุ่มเทเวลา มีภาระความ

รับผิดชอบสูงผู้ดูแลเด็กจึงเลือกวิธีการที่กระชับเวลา แก้ปัญหาเฉพาะประเด็น และต้องดำเนินการกับกลุ่มคนจำนวนจำกัด วิธีการที่กล่าวมาข้างต้น จะต้องมีการศึกษาปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาอย่างชัดเจน มักจัดขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สถานศึกษาและความต้องการของบุคลากรทุกฝ่ายได้ร่วมตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติจริง โดยมีการขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2535) และ (เยาวภา เดชะคุปต์, 2542) สอดคล้องกับ พิมพ์ลักษณ์ เสงี่ยมบูรณ์ (2551) กล่าวถึงการแนวทางการพัฒนาครูมีอาชีพนั้นการมีพี่เลี้ยง/ผู้เชี่ยวชาญให้แนะนำการทำงานเป็นหนึ่งในแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาครู เห็นได้เป็นรูปธรรมจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กถึงแนวทางการพัฒนาผู้ดูแลเด็กที่สถานรับเลี้ยงเด็กมีการประชุมสรุปประจำปีเพื่อนำผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กที่ควรปรับปรุงมาตั้งเป็นเป้าหมายพัฒนาแล้วเชิญผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ จัดการอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และประเมินผลการอบรมด้วย ดังเช่น การปฐมพยาบาลเด็ก เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าว มนูญงามแสง (2547) ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะการประเมินของครูอนุบาลที่เหมาะสมที่สุดคือการอบรมเชิงปฏิบัติการและนำไปใช้ปฏิบัติจริง ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผน มีการนิเทศกำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงานครูอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับ Berchinal, Cryer, and Clifford (2002) ระบุว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการจะทำให้ผู้ดูแลเด็กที่ไม่ได้จบด้านการศึกษาปฐมวัยจะมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของเด็กได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และสามารถพัฒนาคุณภาพของห้องเรียนได้

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

1. สำหรับหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการผลักดันในระดับนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดโครงการอบรม จัดทำสถานรับเลี้ยงเด็กกรณีศึกษา และจัดสรรงบประมาณ เพื่อกระตุ้นให้สถานรับเลี้ยงเด็กนำบทเรียนที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพหรือบริบทของแต่ละโรงเรียน จัดทำเกณฑ์มาตรฐานหรือวิชาชีพที่กระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่
2. สำหรับผู้บริหาร ผู้บริหารสถานรับเลี้ยงเด็กควรตระหนักในภาระหน้าที่ของการเป็นผู้นำสถานศึกษา สนับสนุนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสถานรับเลี้ยงเด็กร่วมกับผู้ดูแลเด็กทำการประเมินการดำเนินงาน เพื่อให้ประเด็นที่ต้องการพัฒนา หาสาเหตุของปัญหาอันจะนำไปสู่แนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานรับเลี้ยง
3. สำหรับผู้ดูแลเด็ก ควรทำการประเมินตนเอง เพื่อการพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หาความรู้ในการพัฒนานตนเองอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ปกครองเพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแลเด็ก โดยใช้การจัดลำดับความต้องการจำเป็น และหาแนวทางพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กเท่านั้นยังได้ระบุถึงสาเหตุของความต้องการจำเป็น การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการหาสาเหตุความต้องการจำเป็นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะของผู้ดูแลเด็ก เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสม
2. ควรมีการวิจัยในระดับกรณีศึกษา จัดทำโปรแกรมการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางให้แกสถานรับเลี้ยงเด็กได้นำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม

ภาษาไทย

- กลุ่มงานประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน1. (2556). รายงานการวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาการจัด
การศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็ก ปิงปประมาณ 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- ดวงพร หัวเมืองแก้ว. (2544). การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมในสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน สังกัดกรม
ประชาสงเคราะห์ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพมหานคร.
- พิมพ์ลักษณ์ เฮงสมบุญ. (2551). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ.
(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มนัญญา งามแสง. (2547). กลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาทักษะการประเมินภายในสำหรับครูอนุบาล: การ
ประเมินความต้องการจำเป็นสมบูรณ์แบบโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ และพหุเทศกรณีศึกษา.
(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มยุรีย์ เขียวฉออ่อน. (2541). การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะพื้นฐานของครูอนุบาลโดยใช้การ
วิเคราะห์งาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2535). การพัฒนาครู. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- เยาวภา เดชะคุปต์. (2542). การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบ
การพิมพ์.
- วรรณภา สุนทรรัตน์. (2545). การศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ควัยทารกและวัยเตาะแตะ
ของผู้บริหารและผู้เลี้ยงดูเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2547). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: ครูสภา
ลาดพร้าว.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน). (2554). คู่มือการประเมินคุณภาพ
ภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาปฐมวัย (แรกเกิด - 2 ปี) ฉบับสถานศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับปฐมวัย(0-5ปี) ระยะยาว
พ.ศ. 2550-2559. กรุงเทพมหานคร: วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2551). รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้
ระดับปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: เพลลิน สตูดิโอ.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กเยาวชนผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ. (2554). *มาตรฐานศูนย์เด็กเล็กแห่งชาติ: คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มการพัฒนามาตรฐาน การกลไก
สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก.

สำนักประเมินผลการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *รายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ปี 2551-2552*. กรุงเทพมหานคร: เพลีสตูดิโอ.

สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (2 ed.). กรุงเทพมหานคร: ธรรมดาเพรส.

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ยูนิเซฟ. (2554). *การวิเคราะห์สถานการณ์เด็กและสตรี พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: Inis Communication

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร. (2542). *เอกสารประกอบการสอนวิชา 2717703 การจัดโปรแกรมการศึกษาและเลี้ยงดูเด็กสำหรับเด็กวัยทารกและวัยเตาะแตะ*. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Berchinal, M. R., Cryer, D., & Clifford, R. M. (2002). Caregiver training and classroom quality in child care center. *Applied Development Science*, 6 (1), 2- 11.

Bowlby, J. (2005). *A secure base : Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.

Copple, C. B., S. (2009). *Developmentally appropriate practice in Early childhood programs serving children from birth through age 8*. (3 ed.). New York: Delmar Publishers.

Morrison, S. G. (2008). *Fundamentals of early childhood education*. NJ Merrill Prentice Ha

National Association for the Education of Young Children. (2012). *NAEYC Early childhood program standards and accreditation criteria*. Retrieved 6 December 2012
Available from <http://www.naeyc.org/files/academy/file/AllCriteriaDocument.pdf>.

Sailor, D. H. (2004). *Supporting children in their home, school, and community*. Boston: Pearson Education.